
VATANPARVARLIK - YURAKDAN KELADIGAN HIS VA ABADIY QADRIYAT**Djumaboev Jaloliddin Zayniddinovich***O‘zbekiston Respublikasi IIV Malaka oshirish instituti Jangovar tayyorgarlik sikli**boshlig‘, podpolkovnik**Tel: +99899 001 11 09*

Annotasiya: *Ushbu maqolada biz vatanparvarlikning mohiyatini, uning tarixiy ildizlarini, ko‘rinishlarini va bugungi kun uchun ahamiyatini ko‘rib chiqamiz. Bu mavzu nafaqat tarixchilar yoki siyosatchilar uchun — u har bir inson uchun, chunki har birimiz biror yurtga mansub, biror ona tilida so‘zlaymiz, biror tuprog‘ining hidini ichimizda olib yuramiz.*

Kalit so‘zlar: *Insoniyat, tarix, vatanparvarlik, sevgi, xalq, kurash, faylasuf, tanqid.*

Kirish

Insoniyat tarixida vatanparvarlik hissi eng qadimiy va eng ulug‘vor his-tuyg‘ulardan biri sifatida doimo birinchi o‘rinda turgan. U kishilarni birlashtirgan, qiyinchiliklarda kuch bergan va avloddan avlodga o‘tadigan ma‘naviy merosning asosini tashkil etgan. Ammo vatanparvarlik nima? U faqat bayroq ko‘tarish, baland ovozda shiorlar aytishmi? Yoki u ancha chuqurroq, ancha shaxsiy — yurakda yashaydigami?

Qadimgi yunon faylasufi Aristotel insonni "ijtimoiy mavjudot" deb atagan edi. Uning fikricha, inson jamiyatsiz, o‘z yurtisiz to‘liq bo‘la olmaydi. Shu ma‘noda vatanparvarlik — bu insonning tabiatidagi eng chuqur ehtiyojlardan birining — mansub bo‘lish, o‘z o‘rnini topish ehtiyojining — ifodasidir.

O‘zbek xalqining buyuk shoiri Alisher Navoiy esa bundan besh yuz yil oldin yozgandi: inson o‘z yurtini sevishi lozim, chunki yurt — bu inson ruhining uyi. Bu fikr bugun ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan, balki yanada chuqurroq ma‘no kasb etgan.

Vatanparvarlikning mohiyati

Vatanparvarlik so‘zining o‘zbek tilidagi ma‘nosi aniq: "vatan" — o‘z yurti, "parvar" — g‘amxo‘r, sevuvchi. Ya‘ni vatanparvar — o‘z yurtini sevuvchi, uning g‘amini yeyuvchi kishi. Lekin bu ta‘rifning ortida qanday his-tuyg‘ular, qanday javobgarlik yotadi?

Birinchi, vatanparvarlik — bu sevgi. Oddiy, pokiza sevgi. Tug‘ilib o‘sgan ko‘chaning toshlarini sevish. Ona tilining ohangini sevish. Tog‘lar va daryolarni, bog‘lar va sahrolarimsiz sevish. Bu sevgi hisob-kitobsiz, mukofot kutmasdan keladigan sevgidir.

Ikkinchi, vatanparvarlik — bu mas‘uliyat. Sevgi yetarli emas: yurtni sevgan inson uning rivojlanishi, farovonligi uchun mas‘uliyat sezishi kerak. U "bu yurt men uchun nima qildi?"

emas, "men bu yurt uchun nima qila olaman?" deb so'rashi lozim. Bu savol — haqiqiy vatanparvarlikning mezonidir.

Uchinchidan, vatanparvarlik — bu g'urur. O'z tarixidan, madaniyatidan, ajdodlarining merosidan g'ururlanish. Lekin bu ko'r-ko'rona g'urur emas — balki asosli, ongli g'urur. Nega? Chunki yurtni ko'kka ko'tarish uni yaxshilamaydi. Kamchiliklarni ko'ra bilish, ularga ko'z yummay kurashish — mana shu chinakam g'ururdir.

"Vatan sevgisi — bu uning hozirgi ahvolini qabul qilish emas, balki uning bo'lishi mumkin bo'lgan eng yaxshi ko'rinishiga intilishdir."

To'rtinchidan, vatanparvarlik — bu bog'liqlik hissi. Bir millat, bir til, bir tarixga mansub bo'lganlar o'rtasidagi ko'rinmas, ammo his qilinadigan bog'liqlik. Bu bog'liqlik insonni yolg'iz his qilmaydi. Qiyin paytda oldingizga notanish odam kelib, "biz birgamiz" deyishi — bu vatanparvarlikning eng go'zal ifodasidir.

Vatanparvarlikning tarixiy ildizlari

O'zbek xalqining vatanparvarlik an'analari ming yillik tarixga ega. Qadim zamonlardanoq ajdodlarimiz o'z yurtini himoya qilish uchun jonlarini tikkan. Spitamen — buyuk sarkarda, mil. avv. IV asrda Aleksandr Makedonskiyga qarshi kurashgan — o'z yurtini bosqinchilardan himoya qilish yo'lida hayotini qurbon qilgan. Bu nom bugun ham vatanparvarlik timsolidir.

O'rta asrlarda Amir Temur davlatchilik va vatanparvarlikni birlashtirdi. Uning mashhur so'zlari — "Kuch — adolatda" — shunchaki shior emas, balki yurtni boshqarishning falsafasi edi. Temur o'z yurtini nafaqat harbiy, balki madaniy va iqtisodiy jihatdan ham kuchli qilishga intildi. Samarqandni dunyoning madaniy markaziga aylantirdi.

Buyuk allomalar — Muhammad al-Xorazmiy, Abu Rayhon Beruniy, Ibn Sino — ham o'z vatanparvarliklarini bilim orqali namoyon etdilar. Ular o'z yurtlarining nomini ilm-fan sohasida yuksaltirdilar. Bugungi kunda bu nomlar butun dunyo qo'llanmalarida tilga olinishi — ular qoldirgan meros natijasi.

XX asrda esa o'zbek xalqi ikkinchi jahon urushida katta qurbonlar berdi. Bir million uch yuz mingdan ortiq o'zbek farzandi frontga ketdi. Ularning ko'pi qaytmadi. Ammo ular kurashdi — o'z yurtlari, oilalari, kelajak avlodlari uchun. Bu qurbonlik vatanparvarlikning eng og'ir, eng og'riqli ifodasidir.

Mustaqillik yillarida esa yangi vatanparvarlik shakllana boshladi. Bu — qurishning vatanparvarligi. Urush maydoni emas, bino qurilishi, zavod ochilishi, maktab ta'miri — bularning hammasi ham vatanparvarlikning bir ko'rinishi. Tinchlik davrida yurt uchun kurash boshqa shaklda — mehnat, bilim, ijod shaklida namoyon bo'ladi.

Bugungi vatanparvarlikning ko'rinishlari

Ko'pchilik vatanparvarlikni katta voqealar bilan bog'laydi: urush, inqilob, bayramlar. Lekin haqiqiy vatanparvarlik kundalik hayotda, odatiy ishlarda namoyon bo'ladi. Keling, bunga biroz to'xtalib o'taylik.

O'qituvchining vatanparvarligi. Har kuni darsxonaga kirib, bolalarga bilim beradigan o'qituvchi — u katta gaplar aytmaydi, shiorlar o'qimaydi. Lekin u kelajak avlodini tarbiyalaydi. Yaxshi o'qituvchi yetishtiradigan bir o'quvchi ertaga butun yurt uchun foyda keltirishi mumkin. Bu — sokin, ammo chuqur vatanparvarlik.

Shifokorning vatanparvarligi. Tun yarimida uyg'onib, kasalga yordam bergan shifokor — u yurtning sog'lig'ini saqlaydi. Har bir saqlab qolingani hayot — yurt uchun qolingani hayot. Kasalxonada xizmat qilish — bu ham vatanparvarlikning bir ko'rinishi.

Dehqonning vatanparvarligi. Erta tongda dalaga chiqib, yer haydagan, bug'doy ekkan, paxta tergan dehqon — u yurtni boqadi. Uning kuchi va teri evaziga millionlar non yeydi. Bu mehnat — vatanparvarlikning eng qadimiy, eng sodda ifodasidir.

Yoshlarning vatanparvarligi. Bugungi yoshlar vatanparvarlikni ko'pincha sust tushunishadi — "men kichkina, men nima qila olaman?" deb o'ylashadi. Lekin kichik ishlar katta o'zgarishlarga olib keladi. Yaxshi o'qish — vatanparvarlik. Halol imtihon topshirish — vatanparvarlik. Ko'chani ifloslantirmaslik — vatanparvarlik. Keksaga joy berish — vatanparvarlik. Bu narsalar ahamiyatsiz ko'rinsa-da, jamlanib, yurt madaniyatini shakllantirib boradi.

"Vatanparvarlik — bu bir marta qahramonlik qilish emas. Bu har kuni to'g'ri, halol va mehr bilan yashashdir."

Sport sohasida ham vatanparvarlik alohida namoyon bo'ladi. Xalqaro musobaqalarda yurtimiz bayrog'i ostida kurashgan sportchilar — ular nafaqat o'zlari uchun, balki millionlar uchun kurashadi. G'alaba — butun xalqning g'alabasi. Mag'lubiyat — birga ko'tariladigan og'irlik. Bu birlik hissi — vatanparvarlikning yana bir tomoni.

San'at va madaniyat ham vatanparvarlikni ifodalaydi. Milliy kiyimni kiyish, ona tilida she'r yozish, milliy musiqa ijro etish — bularning hammasi o'z madaniyatini qadrlash, avlodlarga yetkazish demakdir. Madaniyat yo'qolsa, millat o'z o'zligini yo'qotadi. Uni saqlab qolish — eng muhim vatanparvarlik ishlaridan biri.

V. Vatanparvarlik va tanqidiy fikr

Ko'pchilik shunday o'ylaydi: vatanparvar — bu yurtini hamma jihatdan maqtaydigan, kamchiliklarni ko'rmaydigan kishi. Aslida bu noto'g'ri. Haqiqiy vatanparvar yurtini sevadi va aynan shu sevgi tufayli uning kamchiliklarini ko'radi va ularni tuzatishga intiladi.

Masalan, ko'cha iflos bo'lsa: soxta vatanparvar "bu bizning muammomiz emas" deydi. Haqiqiy vatanparvar esa ko'chani supuradi va boshqalarga ham tushuntiradi. Muassasada

korruptsiya bo'lsa: soxta vatanparvar jim turadi yoki unga qo'shiladi. Haqiqiy vatanparvar unga qarshi chiqadi — qiyin bo'lsa ham.

Tanqid — bu nafrat emas. Tanqid — bu yurtni yaxshilashga intilishning ifodasi. Yurtini tanqid qilgan inson uni sevmaydi degan xulosa noto'g'ri. Aksincha, siz faqat sevgan narsanginini yaxshilashni xohlaysiz. Befarq odamlar tanqid qilmaydi — ular ketib qoladi.

Shu bilan birga, tanqid konstruktiv bo'lishi kerak. Ya'ni faqat muammo ko'rsatish yetarli emas — yechim taklif qilish lozim. "Bu noto'g'ri" deyish oson; "bu noto'g'ri, va men quyidagicha yaxshilanishi mumkin deb o'ylayman" deyish — mana bu vatanparvarlikning ifodasi.

Tarixda ko'plab buyuk vatanparvarlar o'z yurtining kamchiliklarini ochiq tanqid qilganlar. Ular buni nafratdan emas — sevgidan qilganlar. Abdulla Qodiriy, Cho'lpon, Fitrat — ular yozganlarida faqat yurtning go'zalligini emas, muammolarini ham ko'rsatdilar. Bu ularning vatanparvarligidan kam bermadi — balki ko'proq qildi.

Xulosa

Vatanparvarlik — bu ko'p qirrali, chuqur va shaxsiy his. U bir qolipga sig'maydi, bir ta'rifga to'g'ri kelmaydi. Har bir inson vatanparvarligini o'zicha ifodalaydi — biri mehnati orqali, biri ilmi orqali, biri san'ati orqali, biri jimgina, lekin halol yashashi orqali.

Muhim narsa shuki, vatanparvarlik so'zda emas — ishda namoyon bo'ladi. Bayramda "Vatan!" deb qichqirib, keyin ko'chaga axlat tashlash — bu vatanparvarlik emas. Ko'chaga axlat tashlamas ekan, bayramda jim tursa ham — bu vatanparvarlik.

Kelajak avlodlarimiz uchun yaxshiroq yurt qoldirish — bu barchamizning vazifamiz. Bu ulkan vazifa ko'rinadi, lekin aslida u minglab kichik ishlardan tashkil topgan. Har bir to'g'ri qaror, har bir halol amal, har bir mehribon harakat — ularning hammasi yurt kelajagiga qo'shilgan g'ishtdir.

Vatan — bu nafaqat yer, tuproq, tog' va daryo. Vatan — bu odamlar. Biz — vatanmiz. Biz yaxshilansak, yurt yaxshilanadi. Biz rivojlansak, yurt rivojlanadi. Biz birlashsak, yurt kuchayadi. Shu oddiy haqiqatni his qila olgan inson — haqiqiy vatanparvar.

"Vatan — bu sening ichingdagi joy. U qayerda bo'lsang ham seni kuzatib yuradi, qayerda bo'lsang ham seni kutib turadi."

Ushbu maqola katta gaplar aytmadi. Chunki vatanparvarlik — katta gaplarda emas. U kichik, to'g'ri, mehrlilarda. U har birimizning yuragida — faqat quloq solish kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Alisher Navoiy — Xamsa (1483–1485), Toshkent: O'zbekiston Milliy kutubxonasi, 2011

2. Alisher Navoiy — Mahbub ul-qulub (1501), Toshkent: Fan, 1983
3. Zahiriddin Muhammad Bobur — Boburnoma (1530), Toshkent: Sharq, 2002
4. Abdulla Qodiriy — O‘tkan kunlar (1922–1925), Toshkent: Navro‘z, 2019
5. Cho‘lpon — Kecha va kunduz (1936), Toshkent: Sharq, 1994
6. G‘afur G‘ulom — Sen yetim emassan (1943)
7. Karimov I.A. — Yuksak ma’naviyat — yengilmas kuch (2008)
8. Normatov U. — O‘zbek adabiyoti va ma’naviyat (2005)
9. Ziyo A. — O‘zbek davlatchiligi tarixi (2000) 10. Karimova va boshq. — Fan va ta’lim jurnali (2026)
10. C. Internet va elektron manbalar — 6 ta manba manba (ziyouz.com, alishernavoicorpus.uz, wikipedia va boshqalar)